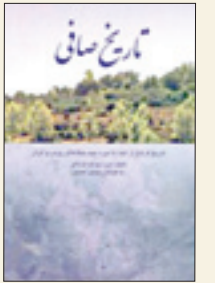

پیش‌خواب

نظری بر یادگار تنها تاریخ‌نویس دیار قراباغ

یادمان‌هایی از دوره دوم جنگ ایران و روس

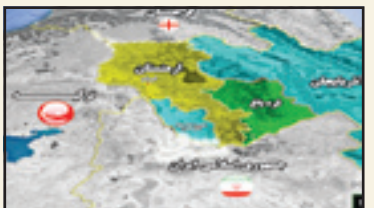
■ **محمدرضا کاتبینی**

احیای «تاریخ یوسف قراباغی صافی» اثر میرزا تنها تاریخ‌نگار این دیار، در زمره توفیقات ارجمند پژوهشگاه تاریخ معاصر ایران به شمار می‌رود. در این سند تاریخی،

از دوره دوم جنگ‌های ایران و روس، اطلاعاتی ازجمله در اختیار خواننده موشکاف قرار می‌گیرد که می‌تواند آن را دستمایه برداشت‌ها و تحلیل‌های تاریخی خود سازد. دکتر حسین احمدی پژوهشگر حوزه جمهوری‌های شمال ایران-که این اثر به همت وی نشر یافته- در مقدمه‌ای بر آن چنین می‌نویسد:

«میرزا یوسف قراباغی، تنها تاریخ‌نویس قراباغ است که به لحاظ حضور در جنگ‌های دوره دوم ایران و روس، از نزدیک شاهد تحولات آن دیار در آن دوره بوده و به همین دلیل کتساب وی را در زمره منابع دست اول تاریخ قراباغ می‌شناسند. از آغاز جنگ‌های دوره اول ایسران و روس، بیش از دو قرن می‌گذرد. گرچه روس‌ها از لحاظ ساختار نظامی، سیاسی و اقتصادی از ایران قوی‌تر بودند، ولی با وجود شکست ارتش ایلاتی ایران از روسیه، این امکان وجود داشت که ارتش ایران در جنگ‌های متعدد، روس‌ها را شکست دهد که بارها نیز چنین شد، اما حاکمان ایرانی که با تصور دوره نادرشاهی به جنگ با روسیه رفته بودند، در اثر شکست‌های متعدد، اعتماد به نفس خود را از دست دادند و در نتیجه تنها راه نجات خویش را در قالب هم‌پیمانی نظامی و کمک‌های خارجی جست‌وجو کردند و از آنجا که از نظر اطلاعات دیپلماتیک، در وضع خوبی نبودند یا در آغوش فرانسوی‌ها غلتیده بودند و به انگلیسی‌ها بدون فوت وقت اعلام جنگ

► نمایی از نقشه کنونی منطقه قراباغ

می‌دادند یا روابط تنگاتنگی با انگلیسی‌ها داشتند و با فرانسه در قهر و مقابله بودند و هر بار که سفیری از جانب روسیه برای برقراری صلح به ایران می‌آمد، پاسخ هیئت حاکمه ایران، خروج روس‌ها از تمامی مناطق اشغالی ایران تا سرحدات شمالی گرجستان بود، اما بر خلاف انتظار یا در میانی سرگروا اوزلی سفیر انگلستان در ایران، زمامداران با پذیرش عهدنامه گلستان، بخش اعظم نقاط ماورای ارس را به روس‌ها واگذار کردند. اگرچه گرچه در تاریخ مجدد چند هزارساله مردم این مناطق، مشترکات بسیاری وجود دارد که می‌تواند در همگرایی ما ما مؤثر باشد.»

ناشر در بخشی دیگر از این مقدمه، در باب محتوای کتاب و چند و چون تنظیم و تیوبی آن، چنین آورده است: «نظر به اهمیت ویژه قراباغ در تاریخ منطقه و کمیود منابع تحقیقاتی دربارۀ آن، دکتر حسین احمدی، پژوهشگر اسناد و دانشگاه، برای پر کردن بخشی از خلأ تحقیقاتی موجود، اقدام به تصحیح و چاپ مشاهدات نزدیک میرزا یوسف قراباغی نموده است. این اثر گرانبها شامل یک مقدمه و ۹ مقاله در ۱۹۷ صفحه، به ترتیب ذیل می‌باشد: مقدمه، در تاریخ خلقت آدم الی زمان بعثت حضرت مسیح تا ظهور حضرت محمد (ص) تا حال. مقاله اول: در ذکر اخلاف آدم و پیغمبران که مبعوث گردیده‌اند و انتشار و اختلاف‌السنه.

مقاله دوم: در ذکر پادشاهان سلف که پس از آدم در اطراف عالم پادشاهی نمودند.

مقاله سوم: در ذکر پادشاهان عجم که پیش از عهد اسلام بوده و به توالی پادشاهی نموده‌اند.

مقاله چهارم: در ذکر خلفای راشدین و ملوک اموی و بنی‌عباس.

مقاله پنجم: در ذکر خلفای پادشاهان که در عهد اسلام در ایران، سلطنت کرده پاره‌ای در مسلمانی و برخی نه.

مقاله هشتم: در ذکر آرداخن و گزارش حالات او. مقاله نهم: در احوالات ملوک ارمن و گزارش حالات خصمه و اصل و نسب ملک‌ها و خواین که در آن بوده‌اند.

مقاله نهم: در کیفیت آمدن روسیه به ولایات قفقاز و تصرف بلاد و جنگ و محاربه با قزلباشیه و غیره.»

■ **امیر سعیدالهی**

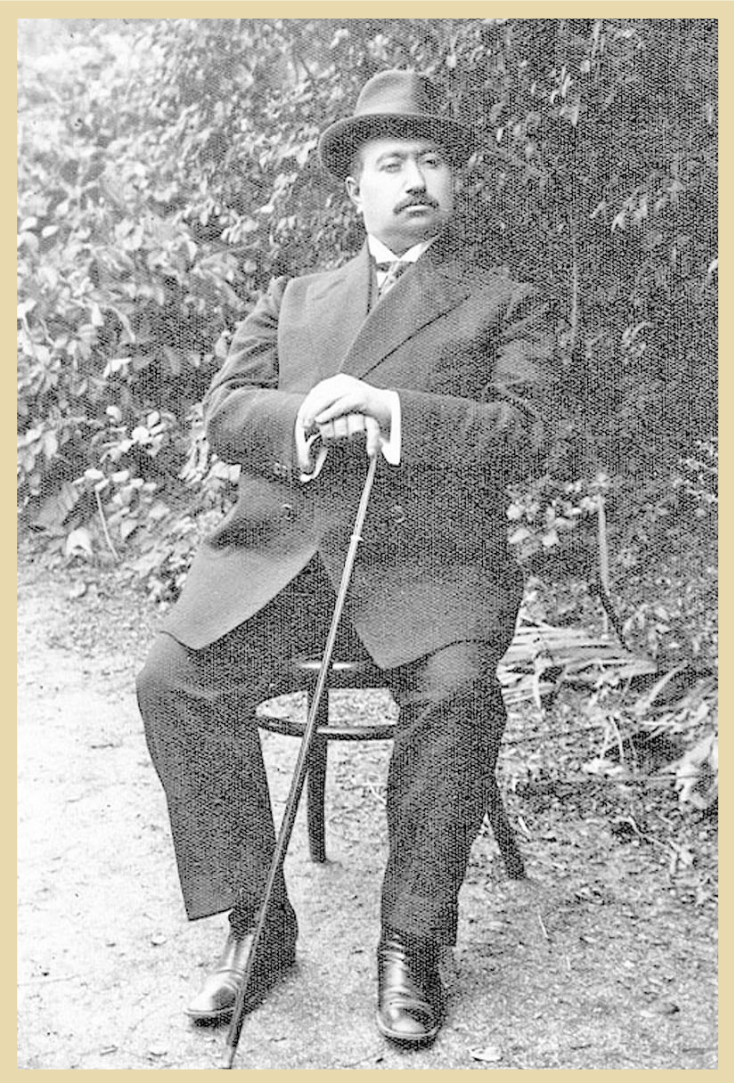
پژوهشی ذیل آمده، در مقام باز شمار ی برخی باغ‌ها، تفرجگاه‌ها و کارگاه‌هایی است که در منطقه الهیه تهران به سیاسیون، اعیان و برخی دولت‌های خارجی تعلق داشته است. به واقع این دست تحقیقات، خوانش تاریخ معاصر بر اساس مکان‌های شاخص را در دستور کار خود قرار داده‌اند. امید آنکه تاریخ پژوهان معاصر و عموم علاقه‌مندان را مقید و مقبول آید.

■ ■ ■

زمان شکل‌گیری باغ‌ها در منطقه الهیه شمیران واقع در شهر تهران کنونی، به آغاز دوران قاجار بازمی‌گردد. در برخی اسناد قدیمی الهیه -که مربوط به میانه دوران ناصری است- از باغ‌های متعدد در این منطقه نام برده شده است که امروزه محل دقیق آنها مشخص نیست. از جمله می‌توان به باغ آخوند ملامحمدتقی، باغ ونهال و باغ نو اوشاره کرد. همچنین بعضی قطعات با عنوان زمین مشخص شده‌اند، مانند زمین ملائی، زمین بالای نهر زرگنده، زمین ضرابی‌ها، زمین اسپکک، زمین مدرس، زمین سرایشیب، زمین حاجی میرزااحسین، زمین والده کربلایی محمدابراهیم و از این قبیل. از سوی دیگر به نظر می‌رسد که منطقه الهیه از نظر مالکیت منطقه‌ای زانه بوده است، زیرا بیشتر باغ‌های آن در تملک زنان ثروتمند بوده است که اغلب آن‌را از پدر یا شوهر خود به ارث برده بودند.

■ **باغ کبریت‌سازی**

همان گونه که گفته شد، بخشی از این زمین‌ها در مالکیت خانم محترم الدوله دختر پاشاخان امین‌الملک و همسر میرزاعلی خان امین‌الدوله بود که بعدها به باغ امین‌الدوله معروف شد و محترم‌الدوله آن را به عروسی، خانم فخرالدوله دختر مظفرالدین شاه قاجار بخشید. باغ مشهور به کبریت‌سازی در همین محدوده بوده است و بر اساس نقشه‌های موجود، بین خیابان‌های چناران و شهید اقا بزرجی

محمدعلی شاه قاجار، در آستانه فتح تهران، به باغ سفارت روسیه پناه برد

قدمگاه‌های سیاسیون، اعیان و نمایندگان دولت‌های خارجی در منطقه الهیه تهران

باغ‌های شمیران پناهگاه سیاسیون فراری!

قرار داشته است و گویا بنای کارخانه کبریت‌سازی نیز در شمال این باغ و نزدیک به خیابان کنونی شهید آقابزرگی ساخته شده بود که البته امروزه همه آنها قطعه‌بندی شده و زیر ساخت و ساز رفته‌اند و اثری از کارخانه کبریت‌سازی نیست. از سوی دیگر باغی که نام سلطان ابراهیم میرزا نامیده می‌شده، باید از املاک همسرش زبورخانم (دختر دیگر پاشاخان امین‌الملک) و در واقع از ثیه او بوده باشد.

■ **باغ امین دفتر**

فاطمه خانم دختر اصف‌الدوله حاکم خراسان و همسر میرزا محمدامین دفتر نیز مالک بخش بزرگی از باغ‌های الهیه بود که او هم آن‌را از همسرش -که دوستدار گل و گیاه بود- به ارث برده بود. گویا باغ‌های او که از جنوب غربی این ناحیه تا نزدیک تاج‌پوری رودخانه زرگنده‌پل بین خزر شمالی و خزر جنوبی ادامه داشت، در زمان زندگی فاطمه خانم به قطعات کوچک و بزرگ تقسیم و بخشی از آن، به شرکت نفت ایران و انگلیس و بخشی دیگر نیز به شیرالدوله(از درباریان دوران احمدشاه قاجار) فروخته شد.

■ **باغ‌های عزالدوله**

در شمال این منطقه و در شرق باغ فردوس، عبدالصمدمیرزا عزالدوله سالور(ف ۱۳۰۸ ق) برادر ناصرالدین شاه و عموی مظفرالدین شاه، بیلابقی بزرگ و مصفاداشت و غالب اوقات خود را در آنجا می‌گذراند و هنوز یکی از کوجه‌های این منطقه، به نام او کوچک سالور نامیده می‌شود. در نزدیکی کوجه امروزه میدان تختی نام دارد. باغ دیگری از املاک این شاهزاده به نام«باغ پالا»، تا حد دره آسیاب عزالدوله می‌رسید. عزالدوله تنها شاهزاده قاجار بود که در این منطقه باغ و خانه بیلابقی داشت و پس از او فرزندش عین‌السلطنه (قهرمان میرزا سالور) در آنجا می‌زیست.

■ **باغ دیبا**

در ضلع شمالی پل رومی و شرق باغ سفارت المان در جوار خیابان کتر شریعتی، باغ بزرگی است که

سال‌ها باغ پیش باغ دنیا نامیده می‌شد و از آن ابوالحسن دیبلاق‌نقشه (دوله) فرزند فضل‌الله‌خان وکیل‌الملک تبریزی دیبا و برادر ناتنی دکتر مصدق بود. چگونگی تملک او بر این باغ روشن نیست و نمی‌دانیم که ارثی بوده یا خریداری شده است. کاربری کنونی آن نیز نامشخص است. میر الممالک در خاطرات خود از باغ بیلابقی عالی و مصفا ی حاجی محسن‌خان مشیرالدوله در سر پل رومی سخن می‌گوید که روزی از روزها میزبان صدراعظم و بزرگان عصر بوده است. گویا بعدها خانواده سردار اسعد بختیاری، مالک آن باغ شده و سهراب اسعد(فرزند جعفرقلی خان سردار اسعد) در آنجا عمارتی بنا کرده بود و چه بسا که باغ دیبا در سر پل رومی، همان باغ مصفا ی مشیرالدوله باشد.

■ **باغ سفارت المان**

باغ بیلابقی سفارت المان در شمال پل رومی، ۱۳۲۳ ق یعنی پیش از جنبش مشروطه، در دست المان‌ها و اقامتگاه سفیر آنها در تهران بود. پس از آنکه المان‌ها در کشاکش جنگ جهانی دوم ایران را ترک کردند، این باغ به مقر بیلابقی وزارت امور خارجه تبدیل شد و احمد قوام‌السلطنه که در رویدادهای تیرماه ۱۳۳۱ ش به مدت پنج روز نخست‌وزیر شد، از همین جا امور کشور را اداره می‌کرد که پس از سال ۱۳۳۲ ش، دوباره به سفارت المان برگردانده شد و اکنون اقامتگاه سفیر و بیلابقی تابستانی این سفارت در تهران است. ویرت بلوشر سفیر المان در دربار رضاشاه در خاطراتش، از درختان سر به فلک کشیده چنار، بید و گردو و اتاق‌های بسیار بزرگ و بلند این باغ سخن می‌گوید و بزرگی آن را پنج هکتار تخمین می‌زند که با ۱۱۲ ایکر، آبیاری می‌شده است و از برادران می‌کنده یاد می‌کند که در آن سفارت، سر گرم کار بوده‌اند: «تابستان شمیران، واقعا همچون بهشت بود، پر تو روشن خورشید خوب، آسمان خالی از ابر، هوایی که همچون بلور شفاف و به دلیل کمی رطوبت به نحوی غیرقابل قیاس حاکی ماوراء بود، آن شب‌های سحرآسا در زیر آسمان پرستاره چشمک زن با

حضور تاگور شاعر بلند آوازه هندی، در سفارت آلمان بلوشر در شمیران، سپیدالقیسی و علی شمشیر دیده می‌شوند

کنسرت پرندگان بی‌شمار، آن بیلابقی کوهستانی با عظمت، با دیدی به مناطق دور و دست نیافتنی، باغ‌هایی بسا جویبار‌هایی مترنم در زیر سقف سبزه درختان کهنسال، هوای همیشه آفتابی که هیچ اثری از باد و باران در آن نیست، آنگاه خانه‌هایی راحت که برای آسایش و خوشگذرانی تعبیه شده‌اند، مستخدمین فراوانی که منتظر اجرای دستور بودند و نقش آرزو را در نگاه‌های ما می‌خواندند، با اسب‌ها و اتومبیل‌های حاضر براق، این همه گوشه‌ای از زندگی‌ای بود که ما در شمیران داشتیم... (بلوشر، ۱۳۶۹: ۲۱۱).

«دور و بر سفارت بسیار دل انگیز بود. همه جا پارک‌ها و باغ‌ها با درختان سر به فلک کشیده‌ای که بین آنها کوجه‌هایی پر از سایه بود به چشم می‌خورد(همان: ۱۷۸).»
پس از دیدارش با رضاشاه می‌گوید: «...شاه چند نکته ستایش‌آمیز، درباره مقر بیلابقی سفارت المان در شمیران گفت (همان: ۱۷۲).».

■ **تاگور سخن‌سرای بزرگ هند در الهیه**

حضور تاگور شاعر بلندآوازه هندی در سال ۱۹۲۴م/۱۳۱۳ش در شمیران که میهمان بلوشر در سفارت المان بود، یکی از پدیده‌های جالب در تاریخ معاصر شمیران است...
را به توجه به اظهارات بارزش تاگور در زمینه تأثیر متقابل فرهنگ شرق و غرب بر یکدیگر، از حضور او در شمیران می‌توان به عنوان لحظاتی مهم از تاریخ اجتماعی شمیران یاد کرد.

■ **باغ سفارت ترکیه در پل رومی**

علت نامگذاری این محله به پل رومی، به مناسبت استقرار سفارت دولت عثمانی و جانشین دولت روم شرقی (بایزانس) است که در ایران کماکان به دولت روم معروف بود. محله پل رومی، نخست به سر آسیاب معروف بود، چون یک آسیاب آبی در آنجا قرار داشت و از این محل، آب نهر زرگنده را رودخانه جعفرآباد به زمین‌های آنجا تقسیم می‌شد. گویا اقامتگاه بیلابقی سفارت عثمانی، نخست در چیذر قرار داشت. ولی در سال ۱۳۰۰ق در آخرین سال‌های سلطنت ناصرالدین شاه قاجار که یکی از سفیران دولت عثمانی سفار تخانه آن کشور را در خیابان باغ ایلیخانی(فردوسی کنونی) بنا کرد در شمیران، شمال الهیه کنونی، در مجاورت یک پل آروی شهر زرگنده، باغ و عمارتی ساخت که موجب شد آن آبادی از آن پس پل رومی خوانده شود. در برخی از منابع، ساخت پل رومی را هم به سفارت عثمانی نسبت می‌دهند. یکی از شعاری ترک فارسی‌دان، برای تاریخ بنای سفارت در تهران و الهیه این شعر را سرود:

سال هجری هزار و سیصد بود

که این بنا را به عون سبحانی ز امر سلطان حمیدخان دوم ساخت
فخری سفیر عثمانی مادام کارلاسرا چهانگرد ایتالیایی
که در دوران ناصری در ایران اقامت داشته است، باغ سفارت ترکیه را اینچنین وصف می‌کند:

«در فاصله چند کیلومتری اقامتگاه بیلابقی سفیر روسیه در زرگنده، بر آسیاب واقع است و کاخ زیبای سفارت عثمانی- که چندسال پیش ساخته شده و منظر بسیار زیبایی دارد- در نیز در آنجاست. این ساختمان چون در سرزمین مرتفع قرار گرفته، مسافت دور گنبد باشکوه آن نمایان است. گرداگرد ساختمان باغ، رودخانه است و دیبا در سر پل رومی، همان باغ مصفا ی مشیرالدوله باشد.

■ **باغ سفارت روسیه**

این باغ که هسته مرکزی روستای قدیم زرگنده بود، از سال ۱۳۶۰ش و پس از احداث بزرگراه صدر و مرزبندی جدید محلات این ناحیه، در درون محله الهیه قرار گرفت و امروزه بخش جنوبی این محله است. قریه زرگنده که از موقوفات آستانه شاه عبدالعظیم (ع) در شهرری بود، در اصل با فرمان فتحعلی‌شاه مورخ ۱۲۲۹ ق در اختیار روس‌امیرسدیعلی متولی باشی آن آستانه‌قرار داشت و میرزاسفیرالدین متولی باشی آن آستانه‌قرار داشت و روس‌ها برای باغ بیلابقی سفارت خود- که اقامتگاه میرزاسفیرالدین متولی باشی آن آستانه‌قرار داشت و روس‌ها برای باغ بیلابقی سفارت خود- که اقامتگاه

مورخ ۱۲۶۰ ق، قریه زرگنده را طی حکمی که در ادامه می‌آید، به وزیر مختار روس واگذار کرد: «که محل بیلابقی جناب جلال‌ماب وزیرمختار روس بود... واگذار به وزیرمختار روس فرمودیم...»
و شاه به جای آن، مالیات قریه را مین شهیار را در اختیار متولی باشی آستانه حضرت عبدالعظیم(ع) قرار داد. مامونتف یکی از اتباع روسیه که در دوران استبداد صغیر به ایران آمده بود، از باغ بیلابقی سفارت روسیه این چنین می‌گوید: «عمارت بیلابقی سفارت خیلی خوب است. وفور آب جاری و حوض تمیز مقابل قصر و جاری قشنگ و اثاثیه عالی عمارتی که وزیرمختار مسا دارد و خانه‌های کوچک مناسسی که برای اعضا در باغ سایه‌دار سفارت ساخته شده و کلیسای کوچک سنگی قشنگ و زمین وسیع تنیس که محل ملاقات دلچسب همه اروپاییان است، زرگنده را یکی از بهترین نقاط تهران کرده‌اند»

با درگذشت محمدشاه -که جان حاج میرزا آقاسی وزیر اعظم او، در خطر بود- سفارت روسیه که روابط خوبی با وی داشت، درصدد کمک به او برآمد. به نوشته ناسخ‌التواریخ: «حاجی میرزا آقاسی را در این وقت محال اقامت، محال افتاد و بسا معدودی از ملازمان خود برنشتند و در دروازه‌ارگ بیرون شدند... و

تاریخ

کفت وگرم ۸۸۴۹۸۴۳۷

۹ جوان

از قضا وزیرمختار اُروسیه] از قریه زرگنده به نزدیک او سرعت می‌کرد تا در سرای او به اعانت او اقامت کند.
[اما] وقتی به کنار شهر رسید که حاجی میرزا آقاسی یک تیر پر تاب طریق فرار سپرده بود...»

بدین ترتیب قریه زرگنده تا مدت‌ها بعد در ذیل حاکمیت سفارت روسیه در ایران درآمد و از این رو در آغاز سلطنت مظفرالدین شاه -که با نآرامی‌های سیاسی همراه بود- باغ‌های زرگنده آن روز و الهیه امروز، مورد توجه دولتمردان و رجال سیاسی کشور قرار گرفت تا بتوانند زیر لوای حاکمیت روسیه با خاطری آسوده آرام گیرند، تا آنجا که حتی محمدعلی شاه قاجار نیز در پایان سلطنت خود، به سفارت روسیه پناه آورد و از سلطنت ایران برکنار شد. علاوه بر این پس از دوران استبداد صغیر و پیروزی مشروطه‌طلبان که حاج سیدابوالقاسم، امام جمعه تهران و داماد مظفرالدین شاه از مقام خود برکنار شد، به علت ترس زیادی که از اقدام آیت‌الله شیخ فضل‌الله نوری پیدا کرده بود، خود را از قلعه امامیه با شتاب هرچه تمام‌تر، به سفارت روس در زرگنده رسانید و با توجه به اینکه شخص امپراطور روسیه، وی را به تبعیت روس پذیرفته و در حمایت خود قرار داده بود، در سفارت روسیه متحنن شد و چندی بعد پس از گرفتن تأمین از دولت به وسیله سفارت، رهسپار اروپا شد!

■ **باغ‌های سپهدار**

محمد ولی‌خان سپهدار تنکابنی -که یکی از سرداران مشروطه بود- در ورامین و نیز در شمال تهران و به ویژه در منطقه الهیه شمیران، املاک متعددی داشته است. گذشته از املاک او در ولی‌آباد، چاله هرز و تیغستان، باید به باغ‌های او در شمال الهیه و نزدیک تجریش در خیابان مقصود بیک کنونی (شهیدرندی) اشاره کرد. این جمله باغ ساعده‌یه و باغ نیز بزرگ صغری خانم همسر تجریشی سپهدار اعظم و مادر ساعداالدوله دوم آ که بعدها به نوه دختری او، یعنی فرج‌الله اکبر رسید. در نقشه‌های قدیم این منطقه و در روزگاری دور کوجه کنونی دهقان (منشعب از خیابان مقصود بیک) و امتداد آن یعنی خیابان هاله را(که به بن بست خلعتبری می‌رسد)، کوجه سپهسالار آنتکابنی ا می‌نامیدند و به نظر می‌رسد که باغ بزرگ ضلع شمالی کوجه دهقان -که تابلوی دبیرستان پیام را بر پیشانی دارد- همان باغ صغری خانم همسر سپهداراعظم باشد. عامل دیگری که این گمان را تقویت می‌کند همان «بن بست خلعتبری» است که از نام خانوادگی ساعداالدوله فرزند دوم سپهسالار گرفته شده است و گویا خانه‌ای در آن کوجه اقامتگاه او بوده است.

■ **تیغستان**

در حدود ۹۰سال پیش یعنی در آغاز سلطنت رضاشاه و تا پایان دهه ۱۳۳۰ تیغستان -که منطقه بین کوجه الهیه (رو به روی باغ سفارت انگلیس) در جنوب تا کوجه هدایت در شمال تر در بر می‌آورد، یکی از باصفاترین و مشهورترین نقاط شمیران و از گردشگاه‌های معروف تهران بود. قسمت چپ راه تجریش، یعنی از آغاز راهی که به ده زرگنده می‌رود تا سر پل رومی، هم‌اشار زمین یاد و متعلق به ولی‌خان تنکابنی سپهدار و سپهسالار اعظم بود و تمام این قسمت در روزهای تعطیل، پر از جوانان خوشگذران و زنانی بود که چادر اطلس سیاه و پیچه مویی سیاه از دم آسب‌ها داشتند.
خیابان تیغستان تا پلی که در بالای سفارت شوروی به الهیه می‌رود، باصفاترین قسمت این گردشگاه به شمار می‌رفت. به شهادت پاره‌ای از گزارشات تاریخی، عصرهای جمعه هزاران زن و مرد در این محوطه، بی‌اختیار و چندین ساعت پی در پی تا سه چهار ساعت از شب گذشته، به اصطلاح وول می‌خوردند! بازار گردوفروشان و کافه رستوران در اطراف دایر بود!

این منطقه که محل اقامت سپهدار تنکابنی و در ضلع شرقی باغ سفارت روسیه بود، در قدیم یک راه باریک خاکی داشت که درشکه‌رو بود و از بالای سفارت روسیه، به سوی جنوب تا روبه‌روی باغ سفارت انگلیس ادامه پیدا می‌کرد و چون اطرافش از بوته‌های خار مانند و تیغ بود، به آن تیغستان می‌گفتند. بعدها و پس از احداث بزرگراه صدر، تیغستان توسط این بزرگراه قطع و به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم شد. امروزه بخش جنوبی این تیغستان (بن بست الهیه» و بخش شمالی آن که متصل به ضلع شرقی باغ سفارت روسیه است، خیابان خزر جنوبی نامیده می‌شود. همچنین بخشی از خیابان کنونی الهیه (منشعب از خیابان دکتر شریعتی) را هم -که به پل بالای سفارت روسیه می‌رسید- تیغستان (با مسجد زرگنده) می‌گفتند.

■ **بیمارستان آر میش مگ**

این بیمارستان در منطقه بزرگی واقع در جنوب باغ بزرگ سفارت ترکیه، مخصوص اعضای هیئت مستشاران نظامی امریکا در ایران که به اختصار «مگ» نامیده می‌شد، ساخته شده بود. این بیمارستان که تا پایان دوران پهلوی در اختیار پرسنل ارتش امریکا بود، پس از انقلاب اسلامی به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واگذار شد و از خرداد ۱۳۵۸ به یاد واقف آن بیمارستان، اختر نامیده شد و به ارائه خدمات پزشکی تخصصی در زمینه ارتوپدی پرداخت. بر حسب اسناد، باغ و زمین این بیمارستان ملک خانم اخترالملوک سهرابی بود که در ۱۳۲۵ وقف هلال احمر شد و ساختمان مرکزی آن در سال ۱۳۳۲ ساخته و تحویل مستشاران نظامی امریکا در ایران شده بود.